

**ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับการแก้ปัญหาข้อพิพาท ระหว่าง
ไทย-กัมพูชา: กรณีเขตแดนและปราสาทพระวิหาร**

**ASEAN Political - Security Community and the Solution of Thailand and
Cambodia Conflicts: the Border and Preah Vihear**

ดร. จิรัชวัลค์ ทรงสุวรรณวิภา¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับการแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างไทย-กัมพูชา: กรณีเขตแดนและปราสาทพระวิหาร มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย (1) เพื่อศึกษาบทบาทของสมาคมอาเซียนที่มีต่อประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (2) เพื่อศึกษากลไกการแก้ปัญหาเมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างประเทศในภูมิภาคที่ผ่านมาและที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (3) เพื่อศึกษาความขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่าง ไทยกับกัมพูชา กรณีปราสาทพระวิหาร (4) เพื่อประเมินโอกาสความสำเร็จ และประสิทธิภาพของกลไกต่าง ๆ ของอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทศในภูมิภาค

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งและกรณีพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนหลาย ๆ กรณีได้เกิดขึ้นและเป็นที่ยึดตามองในเวทีโลก เช่น กรณีพิพาทเรื่องเขตแดนและปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา

ความขัดแย้งของประเทศสมาชิกเป็นเรื่องสำคัญและอาเซียนไม่อาจเพิกเฉย เนื่องจากจะนำไปสู่ ความเห็นที่แตกแยก ความหวาดระแวงต่อกัน ซึ่งยังผลเสียต่อนโยบายและทัศนคติที่มีต่อกัน

¹อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา

ดังนั้น การประสานรอยร้าวระหว่างกันจึงเป็นเรื่องที่อาเซียนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

กระบวนการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน มีรากฐานมาจากการนำความร่วมมือและความตกลงของอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคงที่ได้ดำเนินการมาชั่วระยะหนึ่งแล้ว มาต่อยอดให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีแบบแผนมากยิ่งขึ้น เช่น ข้อตกลงภายใต้สนธิสัญญาทางไมตรีและความร่วมมือกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1976 สนธิสัญญาว่าด้วยการทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความมั่นคง ที่เกิดใน ค.ศ. 1971 และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. 1994 รวมถึงการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน รวมถึงอนุสัญญาต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย โดยกรอบการทำงานของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนที่ใช้แก้ไขปัญหากรณีพิพาทของประเทศสมาชิกนั้น อยู่ภายใต้ขอบเขตและกรอบของกฎบัตรอาเซียนซึ่งเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียน

คำสำคัญ: ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ความขัดแย้ง ไทย-กัมพูชา ปราสาทพระวิหาร

ABSTRACTS

The objectives of this research are; (1) to study the role of ASEAN leading up to the ASEAN Political-Security Community; (2) to survey the mechanisms to resolve disputes between countries in the region in the past and those set forth in the Charter, particularly in ASEAN Political-Security Community; and (3) to study conflicts the solution of Thailand and Cambodia the border and Preah Vihear (4) to assess the success and effectiveness of various mechanisms of ASEAN in resolving conflicts among member countries.

The establishment of present conflicts and disputes between member states have got attention of international community such as territorial disputes and the Preah Vihear case between Thailand and Cambodia.

ASEAN cannot afford to ignore conflicts that have occurred because they lead to rift and distrust which affect policies and attitudes towards each other. Cementing such rifts is therefore very crucial for ASEAN.

The ASEAN Political-Security Community is based on the foundation of the cooperation and agreement of ASEAN in political and security matters which have operated for quite a while. It has achieved tangible and more structured results in various agreements such as the Declaration on the Zone of Peace, Freedom and Neutrality, ZOPFAN of 1971, Treaty of Amity and Cooperation, TAC of 1976 and the Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone, SEANWFZ of 1994 including the ASEAN Regional Forum, ARF, ASEAN Defense Ministers' Meeting, ADMM and conventions such as the ASEAN Convention on Counter-Terrorism, ACCT. These mechanisms will lead to political stability in Southeast Asia with the end result of the establishment of the ASEAN Political-Security Community. In the process, ASEAN countries have comprehensive and effective mechanisms to resolve issues related to security and political conflicts between member states. The framework of the ASEAN Political-Security Community and various mechanisms are used to resolve the disputes within the framework of the ASEAN Charter which serves like a constitution.

Keywords: ASEAN Political-Security Community, Thailand and Cambodia Conflicts, Preah Vihear

บทนำ

ปัญหากรณีพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชามีมานาน โดยเฉพาะกรณีปราสาทพระวิหาร ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างราชอาณาจักรกัมพูชากับราชอาณาจักรไทย โดยเริ่มขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1958 จากปัญหาการอ้างสิทธิเหนือบริเวณปราสาทพระวิหาร

ข้อพิพาท ระหว่าง ไทย-กัมพูชา: กรณีเขตแดนและปราสาทพระวิหาร

ปราสาทพระวิหาร เป็นโบราณสถานมีลักษณะเป็นปราสาทหินศิลปะขอมตั้งอยู่บนบริเวณยอดเขาพระวิหารในเทือกเขาพนมดงรักคาบเกี่ยวระหว่างเขตชายแดนไทย-กัมพูชา มีเนื้อที่ประมาณ 81,250 ไร่ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปราสาทพระวิหารสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-16 ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 เพื่อเป็นศาสนสถานตามคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายที่นับถือพระศิวะ (พระอิศวร) เป็นเทพสูงสุด โดยเปรียบเขาพระวิหารเสมือนเขาพระสุเมรุคือ เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ต่อมาในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ได้กำหนดชื่อเรียกปราสาทพระวิหารว่า “ทวาลัย” ภายหลังปรากฏ

ชื่อในจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ศรีศิขริศวร” หมายถึงผู้เป็นใหญ่แห่งภูเขาอันประเสริฐ ปราสาทพระวิหารน่าจะถูกทิ้งร้างไปหลัง ค.ศ.1431 เมื่อกองทัพกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยพระเจ้าสามพระยายกทัพมาตีกรุงศรีโยธยธรปุระ (นครวัด) นครธม ของกัมพูชาได้ จนถึงปี 1899 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้เสด็จไปพบปราสาทแห่งนี้ ในขณะที่พระองค์ทรงเป็นข้าหลวงต่างประเทศผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกพระองค์ได้สลักข้อความไว้ที่ชะง่อนผาเปียตาดิเป็นหลักฐานไว้ว่า “๑๑๘ สรรพสิทธิ” (๑๑๘ คือ ร.ศ.๑๑๘ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2442 หรือ ค.ศ. 1899) เป็นเวลาก่อนการทำสัญญาปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1904 (ปราสาทพระวิหาร, 2552)

จากการล่าอาณานิคมของฝรั่งเศสในภูมิภาคส่วนนี้ทำให้ไทยต้องเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสถึง 5 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 1867 ไทยจำต้องทำสนธิสัญญายอมยกกัมพูชา ส่วนนอก และเกาะอีก 6 เกาะให้ฝรั่งเศส ยกเว้นเสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ ยังเป็นของไทย อีกทั้งฝรั่งเศสได้บังคับให้กัมพูชาทำสัญญา

รับความคุ้มครองจากฝรั่งเศส จากนั้นได้ดำเนินการทางการทูตกับไทยโดยขอให้มีการปักปันเขตแดนกัมพูชากับญวน (เวียดนาม) แต่ตกลงกันไม่ได้

ครั้งที่ 2 วันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1887 ไทยเสียเมืองในแดน 12 จุฑาท คือเมืองไล และเมืองเชียงค้อให้ฝรั่งเศส

ครั้งที่ 3 เกิดกรณีพิพาทสยาม-ฝรั่งเศส ขึ้นใน ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสส่งเรือปืนเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเกิดการสู้รบกันขึ้นที่ปากน้ำเจ้าพระยาเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1893 (ร.ศ. ๑๑๒) ส่งผลให้ต่างฝ่ายต่างได้รับความเสียหาย ต่อมาเมื่อวันที่ 18-19 กรกฎาคม ค.ศ. 1893 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาดให้รัฐบาลไทยยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส เพราะไทยทำให้เรือนำร่องของฝรั่งเศสเสียหาย 2 ลำ เหตุการณ์ครั้งนี้นำไปสู่วิกฤตการณ์ปากน้ำ หรือที่คนไทยรู้จักกันในชื่อของ “วิกฤตการณ์ ร.ศ.112” เมื่อฝรั่งเศสนำเรือรบปิดปากอ่าวไทย ในวันที่ 26 กรกฎาคม 1893 ฝรั่งเศสบังคับให้ไทยยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ลาวและกัมพูชา) ตลอดทั้งเกาะต่าง ๆ ในลำนํ้าโขงให้ฝรั่งเศส และให้ถอนทหารตามชายแดนทั้งหมด พร้อมเสียค่าปรับ ค่าทำขวัญให้

ฝรั่งเศสเป็นเงิน 3 ล้านบาท กับ 2 ล้านฟรังก์ (เพลิง ฎษา, 2542, หน้า 61-67)

แม้ไทยจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของฝรั่งเศสแล้ว แต่ฝรั่งเศสก็ยังยึดเมืองจันทบุรีไว้อีกเมืองหนึ่ง โดยอ้างว่าเมื่อไทยทำตามข้อตกลงดังกล่าวแล้วจะคืนจันทบุรีให้แต่ก็ไม่ยอมคืน

ครั้งที่ 4 ไทยยอมยกเมืองจำปาสัก มโนไพร ให้ฝรั่งเศสเพื่อแลกกับเมืองจันทบุรี แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ยอมถอนทหารออกไป ใน ค.ศ. 1903 จึงต้องทำสัญญาอีกครั้งมีการกำหนดเขตแดนโดยใช้เทือกเขาบรรทัดเป็นหลัก และยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางให้ฝรั่งเศส

ใน ค.ศ. 1904 ความตกลงระหว่าง สยาม-ฝรั่งเศส แบ่งเขตแดนตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก โดยใช้สันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดนไทย-กัมพูชา (ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนเขาพระวิหารเทือกเขาพนมดงรัก) ซึ่งอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 (ร.ศ. ๑๒๒) กำหนดว่าเขตแดนสยาม-อินโดจีนฝรั่งเศส แบ่งโดยใช้สันปันน้ำ และให้มีการตั้งข้าหลวงผสม (สยาม-อินโดจีนฝรั่งเศส) ทำการกำหนดเขตแดนหรือแผนที่ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะตกลงกันได้

ดังนี้ หลังจากฝรั่งเศสถอนทหารออกจาก
จันทบุรีแล้วได้ยึดเมืองตราดไว้แทน (ประเทือง
โพธิ์ชะออน, 2553, หน้า 139-140)

ครั้งที่ 5 ค.ศ. 1907 ไทยยกดินแดน
ภาคใต้ของเทือกเขาพนมดงรัก ได้แก่ พระตะบอง
เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้ฝรั่งเศสเพื่อแลกกับ
อำนาจศาล เมืองค่านซ่าย เมืองตราด และเกาะ
ทั้งหลายซึ่งอยู่ใต้แหลมสิงห์ไปจนถึงเกาะกูด
คืนมาเป็นของไทยและได้ทำหนังสือสัญญา
ลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 (ร.ศ. ๑๒๕)
เขตแดนไทยกับกัมพูชา คณะกรรมการปักปัน
เขตแดนได้เขียนเส้นเขตแดนใหม่บนแผนที่
8 ฉบับ ส่วนอีก 3 ฉบับ ยังคงปล่อยไว้เช่นเดิม
แผนที่ 11 ฉบับ พิมพ์เสร็จใน ค.ศ. 1907 และ
ได้ส่งมาให้ไทย 50 ชุด แผนที่ชุดนี้ต่อมา
เรียกว่า “แผนที่ภาคผนวก 1” (Annex I map) ซึ่ง
ต่อมาหนังสือสนธิสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าว
เป็นหนังสือสัญญาที่สำคัญและนำมาซึ่ง
ผลของการพิจารณาคดีของศาลโลก และ
กลายเป็นประเด็นข้อพิพาทระหว่างประเทศ
มาถึงปัจจุบัน เนื่องจากหนังสือสัญญา
เขตแดนสองฉบับนั้น ระบุไว้ว่าเส้นเขตแดน
ไปตามสันปันน้ำของทิวเขาพนมดงรักแต่
ตรงบริเวณที่ตั้งปราสาทพระวิหาร และเส้น

เขตแดนระวางดงรัก “DANGREK” กลับ
เขียนผิดจากสภาพความเป็นจริง ตามสภาพ
ภูมิศาสตร์ โดยกันเอาส่วนที่เป็นที่ตั้งปราสาท
พระวิหารไปไว้ในเขตอินโดจีนของฝรั่งเศส
ซึ่งที่ถูกต้องแล้วจะต้องอยู่ในเขตไทย แม้ไทย
จะไม่ได้แสดงการยอมรับ แต่ก็ไม่ได้ทำการ
คัดค้านว่าแผนที่ฉบับที่มีปัญหานั้น ไม่ถูกต้อง
ภายในเวลาอันสมควร ต่อมา มีการประชุม
คณะกรรมการที่กรุงเทพฯ ฯ ใน ค.ศ. 1909 โดย
ใช้แผนที่ผนวก 1 นี้เป็นหลัก ก็ไม่มีผู้ใด
คัดค้าน ใน ค.ศ. 1925 มีการจัดทำสนธิสัญญา
ระหว่างไทย-ฝรั่งเศส โดยมีการอ้างอิงถึงเขตแดน
ดังกล่าว รัฐบาลไทยไม่ได้ประท้วงประเด็น
ดังกล่าว ซึ่งในปีเดียวกันนี้จังหวัดศรีสะเกษ
ได้ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็น
โบราณสถานของไทย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม
ค.ศ. 1925 นอกจากนี้ใน ค.ศ. 1930 สมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้เสด็จไป
เขาพระวิหาร โดยมีผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศส
รับเสด็จในฐานะทรงเยือนจังหวัดหนึ่ง
ของกัมพูชา แม้ในระหว่าง ค.ศ. 1934-1935 มี
การสำรวจพบว่ามีความแตกต่างระหว่างเส้น
พรมแดนในแผนที่และแนวสันปันน้ำจริง
และได้มีการทำแผนที่อื่น ๆ ซึ่งแสดงว่าปราสาท

ดังกล่าวอยู่ในประเทศไทย แต่ประเทศไทยก็ยังคงใช้และจัดพิมพ์แผนที่ที่แสดงว่าพระวิหารตั้งอยู่ในกัมพูชาต่อไป (ประเทือง โพธิ์ชะออน, 2553, หน้า 139-140)

จากกรณีพิพาทอินโดจีนไทย ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาใน ค.ศ. 1941 รัฐบาลไทยได้เข้ายึดดินแดนมณฑลบูรพา (พระตะบองและเสียมราฐ) ที่เคยเสียไปในสมัยรัชกาลที่ 5 คืนมาตามสนธิสัญญาโตเกียว และให้ปราสาทพระวิหารกลับมาอยู่ในดินแดนไทยอีกครั้งโดยความช่วยเหลือของญี่ปุ่น แต่หลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพายุติลง ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้สงครามส่งผลให้ประเทศไทยต้องรักษาสถานภาพตนเอง โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (United Nations-UN) ไทยต้องคืนดินแดนดังกล่าวให้ฝรั่งเศส ทำให้ปราสาทพระวิหารอยู่ในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งไทยยังคงครอบครองและดูแลปราสาทพระวิหารมาโดยตลอด ถึงแม้ฝรั่งเศสจะได้ประท้วงไทยในเรื่องนี้อยู่หลายครั้ง (ประเทือง โพธิ์ชะออน, 2553, หน้า 89-106) แต่เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามเดือนเบียงฟูที่ประเทศเวียดนาม ส่งผลให้กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาเจนีวา ใน

วันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1950 และได้เอกราชโดยสมบูรณ์ใน ค.ศ. 1953 และรับสืบทอดสนธิสัญญากำหนดเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศส มาเป็นสนธิสัญญากำหนดเขตแดนไทยกัมพูชาโดยออตโนมดี (สีดา สอนศรี, 2552)

ต่อมา กัมพูชาได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1960 และในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาคัดสินให้ปราสาทพระวิหารอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา

ในวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 รัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 3 จำยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาเพราะไทยอยู่ในฐานะประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ การที่ไทยปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ เป็นผลมาจากคำพิพากษาตามข้อ 94 ของกฎบัตรสหประชาชาติ นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้มีหนังสือถึง อูถัน เลขาธิการสหประชาชาติ เพื่อประท้วงคำพิพากษาของศาลโลก และตั้งข้อสงวนสิทธิที่จะเรียกร้องปราสาทพระวิหารคืนในอนาคต วันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 กระทรวงการต่างประเทศ (นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศ) ได้ทำบันทึกข้อสังเกตเกี่ยวกับคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร ซึ่งให้เห็นถึงความผิดพลาดของคำพิพากษาของศาลโลก รวม 12 ประเด็นเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี (ประเทือง โพธิ์ชะออน, 2553, หน้า 129-130)

โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 รัฐบาลไทยได้คืนตัวปราสาทพระวิหารให้แก่กัมพูชา โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่คืนให้แก่ฝ่ายกัมพูชาทางทิศเหนือที่ระยะ 20 เมตรจากบันไดนาคไปทางทิศตะวันออกจนถึงช่องบันไดหัก และทิศตะวันตกที่ระยะ 100 เมตร จากแกนของตัวปราสาทไปทางทิศใต้จนจรดขอบหน้าผา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้แจ้งการปฏิบัติตามคำพิพากษาดังกล่าวแก่เลขาธิการสหประชาชาติ เมื่อ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 และยึดถือเขตแดนบริเวณนี้ ตามที่กำหนดข้างต้นตลอดมา (กระทรวงการต่างประเทศ, 2505)

แม้ฝ่ายไทยจะแสดงท่าทีไม่ยอมรับคำตัดสินของศาลโลกอย่างชัดเจน แต่ฝ่ายไทยยังคงปฏิบัติตามคำตัดสินดังกล่าวด้วยข้อผูกพัน

จากการเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติตามข้อ 94 ของกฎบัตรสหประชาชาติ โดยฝ่ายไทยได้คืนตัวปราสาทและวัตถุโบราณรวมทั้งล้อมรั้วลวดหนามแสดงอาณาเขตของฝ่ายไทยไว้ ซึ่งเจ้าสิทธิมนุษยของกัมพูชาในขณะนั้นได้เสด็จปราสาทพระวิหารเมื่อวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1963 และได้ทอดพระเนตรเห็นรั้วลวดหนามอย่างชัดเจน และตรัสว่ารั้วลวดหนามนี้อาจล้ำเข้ามาหลายเมตรแต่ไม่สำคัญ นอกจากนี้ ในปีเดียวกันเจ้าสิทธิยังได้ทรงแถลงอีกว่าปราสาทพระวิหารได้กลับคืนสู่กัมพูชาแล้ว และไม่มีประเด็นข้อพิพาทอีกต่อไป (กระทรวงกลาโหม, ม.ป.ป.)

ปัญหาปราสาทพระวิหารได้เกิดมีความเปลี่ยนแปลงขึ้นและนำไปสู่ข้อพิพาทที่รุนแรงระหว่าง ค.ศ. 2004-2005 เมื่อกัมพูชาได้เริ่มดำเนินการยื่นเอกสารเสนอขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกในวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 2004

ในเวลาต่อมาปี ค.ศ. 2007 กัมพูชาได้เสนอต่อองค์การยูเนสโก ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก สมัยที่ 31 ณ เมืองไครสเชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์ ให้พิจารณาขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารและพื้นที่โดยรอบ

เป็นมรดกโลก แต่ประเทศไทยแย้งว่าแผนที่ที่กัมพูชาแนบท้ายและอ้างว่าเป็นอาณาบริเวณโดยรอบของปราสาทพระวิหารนั้นได้ขีดเส้นเขตแดนล้ำเข้ามาในฝั่งไทยบริเวณทิศเหนือและทิศตะวันตกของปราสาท ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตร ซึ่งฝ่ายไทยต้องการให้กัมพูชาเข้าร่วมกับฝ่ายไทยจดทะเบียนโบราณสถานอื่น ๆ ในเขตไทยและพระวิหารของกัมพูชาเป็นมรดกโลกร่วมกันในทีเดียวเพื่อความสมบูรณ์ของบริเวณพระวิหาร และให้กัมพูชาเปลี่ยนแผนที่ไม่ให้ล้ำเข้ามาในเขตไทยและพื้นที่ทับซ้อน แต่กัมพูชาไม่สนใจคำร้องขอของไทยในการจดทะเบียนโบราณสถานร่วมกัน

ในช่วง ค.ศ. 2008 ฝ่ายไทยได้แสดงการประท้วงกัมพูชาในกรณีเสนอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกแต่ลำพังอยู่หลายครั้ง และกล่าวหาว่ากัมพูชาสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเท็จ อย่างไรก็ตาม ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก สมัยที่ 32 เมื่อ ค.ศ. 2008 ที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกมีมติให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก การที่ไม่สามารถระบุได้ว่าพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตรเป็นของฝ่ายใดก็นำมาซึ่งข้อพิพาทและการกระทบกระทั่งกัน

ทางวาจาของรัฐบาลทั้งสองประเทศ อีกทั้งการปะทะกันของไทยกับกัมพูชาตามแนวชายแดนหลายครั้ง ตั้งแต่ ค.ศ. 2008-2011 นำไปสู่การสูญเสียชีวิตและพลเรือนทั้งสองฝ่าย และภาพลักษณ์ที่ย่ำแย่ของอาเซียนด้วยที่ผ่านมานั้นไม่เคยมีกรณีประเทศสมาชิกอาเซียนขัดแย้งกันอย่างรุนแรงถึงขั้นใช้กำลังทหารต่อกันเช่นนี้ (เหตุการณ์ปะทะบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา, 2556)

ช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 2011 กัมพูชาได้เรียกร้องให้ศาลโลกตีความคำพิพากษาที่เคยตัดสินไว้เมื่อปี ค.ศ. 1962 เกี่ยวกับขอบเขตที่แน่ชัดของปราสาทพระวิหาร และได้ขอให้ผู้พิพากษาออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราวให้ไทยถอนทหารในทันทีและให้ยุติการดำเนินการทางทหาร ซึ่งในวันที่ 18 กรกฎาคม 2011 ศาลได้มีคำสั่งให้ทั้งสองฝ่ายถอนทหารทั้งหมดออกจากเขตพื้นที่ซึ่งกำหนดให้เป็นเขตปลอดทหารตามมาตรการชั่วคราว (โสภณ แดงโสภณ, 2554) และในวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2012 ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินการปรับกำลังทหารบางส่วนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามคำสั่งของศาลโลกอย่างเท่าเทียม ด้วยความสมัครใจตามนโยบายของรัฐบาลทั้งสองประเทศ

นับจากที่กัมพูชาได้ยื่นขอให้ศาลโลก ตีความคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ไทยและกัมพูชาได้ยื่นเอกสารชี้แจงต่อ ศาลโลกไปแล้ว ฝ่ายละ 2 รอบ ศาลโลกได้กำหนด ให้มีการอธิบายทางวาจาเพิ่มเติม (Further Oral Explanations) ระหว่างวันที่ 15-19 เมษายน ค.ศ. 2013

นายฮอร์ นิมฮง รองนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กัมพูชา ให้การว่า สาเหตุที่กัมพูชาต้องนำคดี กลับมาสู่ศาลโลกอีกหลังผ่านมานานกว่า 50 ปี เพื่อให้เกิดการตีความที่ถูกต้องเพราะเกิดการ ปะทะกันในสมัยของรัฐบาลไทยชุดก่อนในช่วง ที่กัมพูชานำปราสาทพระวิหารไปขึ้นทะเบียน มรดกโลก

ด้านฝ่ายไทย ให้การโดยสรุปได้ว่า ประเทศไทยก็ปฏิบัติตามคำพิพากษา ซึ่งได้รับการ ยอมรับแล้วโดยเจ้าสีหนุประมุขของกัมพูชา ในสมัยนั้น โดยเสด็จปราสาทพระวิหารเมื่อ วันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1963 และได้ทอดพระเนตร เห็นรั้วลวดหนามอย่างชัดเจน และตรัสว่ารั้ว ลวดหนามนี้อาจล้มเข้ามาหลายเมตรแต่ไม่สำคัญ นอกจากนี้ในปีเดียวกัน เจ้าสีหนุยังได้แถลง อีกว่าปราสาทพระวิหารได้กลับคืนสู่กัมพูชาแล้ว

และไม่มีประเด็นข้อพิพาทอีกต่อไป

ดังนั้น เมื่อสมเด็จฯ กรมพระยาดำรง ราชานุภาพเสด็จปราสาทพระวิหารเมื่อปี ค.ศ. 1930 ศาลโลกได้นำเหตุการณ์ดังกล่าวไปใช้ เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งในการตัดสินให้ ปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา เนื่องจาก เห็นว่าเป็นการยอมรับปราสาทพระวิหารของไทย โดยมิได้โต้แย้ง การเสด็จปราสาทพระวิหารของ เจ้าสีหนุ โดยมิได้ทรงโต้แย้งก็เป็นเหตุการณ์ ในลักษณะเดียวกัน ซึ่งเท่ากับว่ากัมพูชาได้ ยอมรับการปฏิบัติตามคำพิพากษาของไทยแล้ว และยังได้ทรงแถลงยอมรับอีกด้วยในแทบจะ ทันทีหลังจากที่ได้เสด็จไปปราสาทพระวิหาร นอกจากนี้ การเสด็จของสมเด็จฯ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ เป็นเพียงการเสด็จในลักษณะ ของการทัศนพระวิหารศึกษาทางโบราณคดี ในขณะที่เจ้าสีหนุเสด็จไปปราสาทพระวิหาร ในฐานะประมุขรัฐ เป็นการเสด็จอย่างเป็นทางการภายในระยะเวลาไม่นานหลังจากที่ ศาลโลกมีคำพิพากษา และเรื่องของพื้นที่ ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตรก็ไม่เคยปรากฏใน คดีเดิม กัมพูชากล่าวอ้างเพราะต้องการนำไปใช้ ขึ้นทะเบียนปราสาทเป็นมรดกโลก ส่วนพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรที่กัมพูชาเรียกร้องมีขนาด

กว้างกว่าพื้นที่บริเวณใกล้เคียงปราสาทในคดีเดิมซึ่งมีขนาดแค่ 0.35 ตารางกิโลเมตร ส่วนเรื่องแผนที่ที่กัมพูชานำมาอ้างเป็นประเด็นที่แสดงความไม่ชอบมาพากลของเอกสารที่กัมพูชาใช้ในศาล โดย “แผนที่ภาคผนวก 1” ที่กัมพูชาใช้อ้างมีหลายชุดแตกต่างจากชุดเดิม

อย่างไรก็ตาม ผลการตัดสินของศาลโลกในวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 ศาลได้กล่าวเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในเทือกเขาดงรัก ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นพรมแดนระหว่างสองประเทศ ค.ศ. 1904 กัมพูชาอยู่ใต้อารักขาของฝรั่งเศส และได้มีคณะกรรมการจัดทำแผนที่ในระหว่าง ค.ศ. 1904-1907 เมื่อกัมพูชาเป็นเอกราชทำให้พระวิหารตกอยู่ในดินแดนกัมพูชา แต่ประเทศไทยได้ยึดครองปราสาทไว้ กัมพูชาร้องต่อศาล และไทยก็คัดค้านตามมา และศาลพิพากษาตัดสินว่า พระวิหารอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา และไทยมีผลผูกพันต้องออกจากบริเวณข้างเคียงปราสาท และมีพันธะกรณีที่ต้องนำวัตถุทั้งหลายที่ได้นำออกไปให้นำส่งคืน หลังจากมีคำพิพากษาใน ค.ศ. 1962 ไทยก็ได้ถอนกำลังออกจากพระวิหาร และมีการทำรั้วลวดหนามซึ่งเป็นไปตามมติ

คณะรัฐมนตรีของไทย แต่ไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่

ทั้งนี้ใน ค.ศ. 2011 กัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในเวลาหลังจากที่คำพิพากษา ค.ศ. 1962 กัมพูชาได้ร้องว่าทั้งสองประเทศมีข้อพิพาทในความหมายและขอบเขตในคำพิพากษา ค.ศ. 1962

ศาลพิจารณาว่าเป็นไปตามขอบเขตอำนาจศาล ในมาตรา 60 ตามธรรมนูญศาลด้วยทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันจริง ด้วยเหตุนี้ศาลจึงมีอำนาจรับไว้พิจารณา ศาลคำนึงถึงข้อ 60 โดยควรทำให้ขอบเขตปราสาทที่ตัดสินไปแล้วมีความชัดเจนขึ้น แต่ศาลไม่สามารถหยิบเรื่องที่ได้ข้อยุติไปแล้วมาตัดสินอีกครั้ง ดังนั้น จึงจะพิจารณาตามขอบเขตและความหมายซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติมาแล้ว

การตีความของศาล ศาลโลกได้พิจารณาว่า

1. คำตัดสินใน ค.ศ. 1962 เป็นคำตัดสินในเรื่องของข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของปราสาทพระวิหารเท่านั้น และศาลไม่มีหน้าที่ในการปักปันเขตแดน ดังนั้น ข้อเรียกร้องของกัมพูชาในเรื่องแผนที่ภาคผนวก 1 ศาลจะรับเท่าที่เป็นเหตุ โดยไม่มีการกล่าวถึงแผนที่ภาคผนวก 1 ที่กัมพูชากล่าวอ้าง หรือเส้นเขตแดน

2. แผนที่ภาคผนวก 1 ประเด็นที่แท้จริงคือ คู่ความได้รับรองแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นแบ่งเขตแดน ที่เป็นผลจากคณะกรรมการปักปันเขตแดน ค.ศ. 1904 และมีผลผูกพันหรือไม่ ศาลได้ดูพฤติกรรมการของคู่ความในการเสด็จของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ไปเยี่ยมชมปราสาทพระวิหารก็เหมือนเป็นการยอมรับโดยทางอ้อมของสยามในอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทของฝรั่งเศสในเวลานั้น ถือเป็นที่ยืนยันของประเทศไทยว่ายอมรับในเส้นแบ่งแดนตามแผนที่

3. ศาลชี้ชัดว่า ศาลจะพิจารณาเฉพาะขอบเขตของบริเวณปราสาทพระวิหารเท่านั้น ซึ่งเป็นบริเวณที่เล็กมาก และใน ค.ศ. 1962 ศาลมีคำพิพากษาว่าปราสาทอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา และในบทปฏิบัติการบอกว่าให้ถอนกำลังเจ้าหน้าที่ของไทยออกไปแต่ไม่มีการกล่าวหาว่าหากถอนกำลังต้องถอนจากที่ใดไปที่ใด พูดเพียงว่าปราสาทและบริเวณใกล้เคียงศาลจึงเห็นว่าจะต้องเริ่มจากการดูหลักฐานที่อยู่ต่อหน้าศาล และพยานหลักฐานเดียวคือพยานที่ฝ่ายไทยได้นำเสนอ จากหลักฐานบอกว่าเจ้าหน้าที่ไทยในเวลานั้นมีแค่ผู้เฝ้ายาม 1 คน และตำรวจมีการตั้งแคมป์อยู่ไม่ไกล และไม่มี

หลักฐานที่จะเสนอว่า มีเจ้าหน้าที่หรือทหารไทยในบริเวณนั้น และไม่มีการพูดว่า ภูมูเขือมีส่วนสำคัญที่ไทยต้องถอนกำลัง การพิจารณาใน ค.ศ. 1962 ได้มีการพิจารณาในส่วนของเขาพระวิหารด้านใต้ ตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันตกเฉียงใต้ ที่มีชะง่อนหน้าผา สองฝ่ายตกลงว่าพื้นที่อันนั้นอยู่ในกัมพูชา และพื้นที่ทางตะวันออกเฉียงเหนือมีแนว โนมลาดชันน้อยกว่าถือเป็นสิ่งแยกเขาพระวิหารออกจากภูมูเขือ ก่อนตกลงสู่พื้นที่ราบกัมพูชา ศาลจึงพิจารณาว่า ภูมูเขืออยู่นอกพื้นที่ข้อพิพาท และใน ค.ศ. 1962 ไม่ได้บอกว่าอยู่ในไทยหรือกัมพูชา (สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์, 2556)

สรุปคือ ศาลโลกไม่พิจารณาเรื่องเขตแดนเพียงแค่ตีความอาณาบริเวณของปราสาทพระวิหาร โดยเห็นว่า บริเวณปราสาทควรมีอาณาเขตอยู่บนชะง่อนผาซึ่งเป็นที่ตั้งของปราสาทซึ่งดูได้ชัดเจนมากตามลักษณะภูมิศาสตร์โดยให้ไทยและกัมพูชาไปเจรจาหาข้อสรุปกันเอง ศาลไม่สามารถกล่าวถึงเรื่องเขตแดนหรือสิ่งทีนอกเหนือจากอธิปไตยเหนือตัวปราสาทได้ บอกได้เพียงว่าพื้นที่ของปราสาทกว้างกว่าที่มติคณะรัฐมนตรีของไทยเคยล้อมรั้วไว้หลังคำตัดสินใน ค.ศ. 1962 แต่แคบกว่าแผนที่

ภาคผนวก 1 ที่กัมพูชาอ้างถึง และศาลยังเน้นว่าเป็นเพียงพื้นที่เล็ก ๆ เท่านั้น เรื่องของเขตแดนศาลให้ไทย-กัมพูชา หรือกันเอง ยูเนสโกต้องดูแลในฐานะคุณแลมรคโลก ซึ่งกัมพูชายังมีอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารตามคำตัดสิน ค.ศ. 1962 ศาลไม่ได้ตีความเกินขอบเขตคำพิพากษาเดิม แต่ตีความเฉพาะตัวปราสาทไม่เกี่ยวกับพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรซึ่งเป็นพื้นที่ทับซ้อนที่เป็นกรณีพิพาทกันอยู่

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลโลกได้กล่าวว่าไทยได้รับแผนที่ภาคผนวก 1 ในสมัยที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชานุภาพเสด็จปราสาทพระวิหารช่วงที่กัมพูชาอยู่ในอารักขาของฝรั่งเศส อาจกลายเป็นประเด็นใหม่ที่กัมพูชาใช้อ้างสิทธิ์ตามแผนที่ภาคผนวก 1 ก็เป็นไปได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝ่ายไทยควรให้ความสำคัญและระวังในประเด็นนี้

ผลจากการตัดสินการตีความคำพิพากษาทำให้สถานการณ์ความตึงเครียดระหว่างสองประเทศดีขึ้น เนื่องจากคำตัดสินของศาลโลกที่ออกมาในลักษณะที่ไม่มีการตัดสินเพิ่มเติมไปจากคำตัดสินเดิม แต่เป็นการตีความจากคำตัดสินเดิมซึ่งเกี่ยวกับขอบเขตของตัวปราสาทพระวิหารเท่านั้น ไม่ผูกพันถึงเรื่องเขตแดน แม้

อาจจะทำให้ไทยต้องคืนดินแดนบางส่วนให้กัมพูชาแต่ก็เป็นส่วนเล็ก ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับพื้นที่พิพาท 4.6 ตารางกิโลเมตร ที่กัมพูชาต้องการ ซึ่งถือว่าคำตัดสินครั้งนี้ออกมาแบบชนะทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้ไทยและกัมพูชาต้องพึ่งพาการเจรจาเพื่อพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน โดยใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่ อาทิ คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี ไทย-กัมพูชา (JC) คณะกรรมาธิการเขตแดนร่วม ไทย-กัมพูชา (JBC) คณะกรรมการชายแดนทั่วไป (GBC) และคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (RBC)

ดังนั้น สิ่งที่ไทยต้องทำต่อจากนี้คือไทยต้องศึกษาว่า ขอบเขตของอาณาเขตปราสาทพระวิหารที่ศาลระบุว่าพื้นที่เล็ก ๆ นั้นอยู่ตรงไหนและให้เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญแผนที่ดำเนินการต่อซึ่งการดำเนินงานต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ ภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญ แล้วจึงไปเจรจากับกัมพูชาในคณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี ไทย-กัมพูชา (JC) ซึ่งทั้งสองฝ่ายควรส่งเสริมให้มีช่องทางการสื่อสารเพื่อประสานการทำงาน และประสานความเข้าใจร่วมกันในทุกระดับ และผลักดันการปักปันเขตแดนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน

เพื่อให้ประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองซึ่งต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันและมีสถานะเป็นสมาชิกอาเซียนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

อาเซียนกับความพยายามในการแก้ไขปัญหากรณีพิพาท ไทย-กัมพูชา

ความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาในช่วง ค.ศ. 2008-2011 เป็นความขัดแย้งที่รุนแรงในระดับที่มีการใช้กำลังทหารเข้าปะทะกันตามแนวชายแดนยังผลให้เกิดการสูญเสียชีวิตและพลเรือนทั้งสองฝ่าย แม้จะมีความพยายามที่จะระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นแนวทางทวิภาคี (ตามแนวทางของไทย) หรือพหุภาคี (ตามแนวทางของกัมพูชา) แต่ปัญหาเรื่องเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชาเป็นปัญหาที่พร้อมจะกลับมาปะทุขึ้นทุกเมื่อเนื่องจากปัญหาเขตแดนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนส่งผลต่อความรู้สึก ศักดิ์ศรี อธิปไตย และเกียรติภูมิของคนในชาติ

ที่ผ่านมา อาเซียนได้พยายามเข้ามามีบทบาทในการยุติข้อพิพาทดังกล่าว ซึ่งได้ออกแถลงการณ์ร่วมของอาเซียน เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 แสดงความคาดหวังให้ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาจัดการกับ

ปัญหาข้อพิพาทด้วยสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงซึ่งประเทศอินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียน 2011 ได้พยายามส่งคณะผู้สังเกตการณ์ไปยังพื้นที่พิพาทระหว่างแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ โดยมีการกล่าวถึงเรื่องนี้ในที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ต้าประเทศอินโดนีเซีย ช่วงต้นปี ค.ศ. 2011 และพยายามผลักดันให้ทั้งสองประเทศดำเนินการตามแนวทางของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia--TAC) ซึ่งเน้นถึงการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทด้วยสันติวิธีโดยอาศัยกฎบัตรอาเซียน เพื่อความสามัคคี สันติภาพและความมั่นใจในอาเซียนและเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนของทั้งสองประเทศ ซึ่งรัฐมนตรี มาร์ตี้ นาทาลากาวา (Marty Natalegawa) ของกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย กล่าวว่า ในฐานะประเทศที่เป็นประธานอาเซียน ทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยในหลักการให้ทั้งสองฝ่ายตกลงหยุดยิงได้เท่านั้น แม้จะยังไม่สามารถปฏิบัติตามแผนที่จะส่งทหารอินโดนีเซียเข้าไปทำหน้าที่พิทักษ์สันติภาพในบริเวณที่มีความขัดแย้งกันได้ แต่ก็ยังเห็นว่า

แนวทางแก้ปัญหาของอาเซียน ซึ่งเน้นการหาเสียงสนับสนุนจากส่วนใหญ่ยังได้ผล และควรใช้มาตรการทางการทูตให้เกิดประโยชน์สูงสุด มาตรการของอาเซียนไม่ใช่เรื่องของการกดดันและมาตรการลงโทษเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของการให้กำลังใจ และสนับสนุนด้วยสิ่งที่อาเซียนสามารถทำได้คือ การผ่อนคลายความตึงเครียด และหวังที่จะจัดตั้งกลไกสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันสำหรับทุกฝ่าย เพื่อจะได้เห็นว่า การร่วมมือกันนั้นเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายมากกว่าการเป็นศัตรู

แม้กลไกของสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกฎบัตรอาเซียน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เนื่องจากไม่มีอำนาจบังคับหรือแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกได้ แต่อาเซียนก็มีความพยายามผลักดันและติดตามปัญหาอย่างต่อเนื่องกระทั่งเหตุการณ์คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

ผลจากการวิจัย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าอาเซียนมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาและกรณีพิพาทของประเทศสมาชิก แม้อาเซียนจะมี

ความหวังดีในการเข้ามาแก้ไขกรณีพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกโดยใช้กลไกต่าง ๆ นั้น แต่ก็แสดงให้เห็นว่าอาเซียนไม่มีอำนาจเพียงพอ โดยเฉพาะในการจัดการปัญหาเรื่องเกี่ยวกับดินแดน เช่น กรณีระหว่างไทยกับกัมพูชา หรือกรณีของหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ ดังนั้น การเอื้ออ้างสิทธิในดินแดนไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ๆ เป็นเรื่องสำคัญและละเอียดอ่อน เพราะเป็นเรื่องอธิปไตย และผลประโยชน์ของชาติ เกียรติภูมิ และความมั่นคงปลอดภัยของคนในชาติเป็นสำคัญ

การแก้ไขปัญหาของอาเซียนในทางปฏิบัติแล้วทำได้แค่บนโต๊ะเจรจาในการประชุมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเท่านั้น ถึงแม้อาเซียนจะเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนใน ค.ศ. 2015 ก็ไม่มีอำนาจอะไรเพิ่มขึ้นเพราะกลไกด้านความมั่นคงที่สำคัญของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน เช่น ข้อตกลงภายใต้สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation--TAC) เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1976 สนธิสัญญาว่าด้วยการทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง (Declaration on the Zone of Peace, Freedom and Neutrality--ZOPFAN) ที่เกิดในปี ค.ศ. 1971 และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone--SEANWFZ) ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 1994 รวมถึงการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum--ARF) ซึ่งมีสมาชิกเข้าร่วมการประชุมกว่า 27 ประเทศ รวมถึงสหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน และสหภาพยุโรป การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defense Ministers' Meeting--ADMM) รวมถึงอนุสัญญาต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย (ASEAN Convention on Counter-Terrorism--ACCT) ได้ตั้งขึ้นมาจากรากฐานเดิม ๆ

อีกประการหนึ่ง กฎบัตรอาเซียนได้ระบุไว้ชัดเจนว่าอาเซียนไม่มีอำนาจไปก้าวท้าวกิจการภายในของประเทศสมาชิกโดยหลักการ ในกฎบัตรอาเซียนที่กล่าวถึงประเด็นนี้คือ หลักการข้อ 2 (จ) การไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอาเซียน อาเซียนจึงไม่มีอำนาจไปก้าวท้าวหรือไปบังคับประเทศใด ๆ ให้

ปฏิบัติตามมติของที่ประชุมได้ หรือปฏิบัติตามกฎบัตรได้ โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องอ่อน เช่นนี้ จึงเป็นเรื่องยากที่จะใกล้เคียงข้อพิพาทให้ถึงขั้นสิ้นสุด ด้วยประเทศสมาชิกแต่ละประเทศต่างคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่าจะมองในมุมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น ปัญหาข้อพิพาทที่ผ่าน ๆ มาของประเทศสมาชิกอาเซียนจึงไม่ได้รับการแก้ไข (ธนาสฤษฎ์ สตะเวทิน, 2550)

สรุปได้ว่าแม้จะมีกลไกต่าง ๆ มารองรับมากมาย แต่เมื่อมีเหตุการณ์ไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก อาเซียนก็เป็นเพียงเสือกระดาษไม่สามารถจัดการปัญหาความมั่นคงภายในได้ แม้แต่การจะเข้าไปสังเกตการณ์ เมื่อเกิดเหตุ เช่น กรณีปะทะกันระหว่างไทยกับกัมพูชา ก็ต้องรอให้ไทยหรือกัมพูชาอนุญาตให้เข้ามาสังเกตการณ์ ซึ่งแปลว่าหากประเทศสมาชิกที่เกิดการปะทะกันอยู่นั้นไม่อนุญาตให้อาเซียนส่งผู้แทนเข้ามาสังเกตการณ์ อาเซียนก็เข้ามาสังเกตการณ์ไม่ได้ เพราะจะเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก ดังนั้น เรื่องของกฎการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกควรมีการยืดหยุ่นบ้างในบางกรณีที่จำเป็นเช่นเรื่องการเข้าไปสังเกตการณ์

นั้นควรมีคณะทำงานถาวรที่สามารถทำเรื่องนี้ได้โดยไม่ต้องรอมติที่ประชุมหรือรอให้ประเทศสมาชิกที่เกิดกรณีต่อกันอนุญาต อาจเพียงแต่ให้เลขาธิการอาเซียนอนุมัติ เพื่อที่คณะทำงานจะสามารถเก็บข้อมูลและรายงานต่อที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน หรือการประชุมเฉพาะกิจได้อย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการสาดโคลนใส่กันของทั้งสองฝ่าย

แนวทางการประชุมเรื่องความมั่นคงในกรอบของ ARF นั้นไม่มีองค์การดำเนินงานเพื่อติดตามเรื่องราวที่ได้หารือหรือติดตามข้อตกลง แต่การประชุมนี้เป็นที่สนใจของประชาคมโลกและประเทศมหาอำนาจหลายประเทศ ทำให้กรณีพิพาทที่นำเข้าสู่ที่ประชุมนี้ได้รับความสนใจตามไปด้วยซึ่งนับเป็นข้อดี

อาเซียนมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) นั่นคืออาเซียนเป็นองค์กรที่วางอยู่บนกฎเกณฑ์ มีกลไกแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งถ้าเกิดปัญหาการตีความเกี่ยวกับเรื่อง เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ หรือการปฏิบัติตามข้อตกลงตามกฎเกณฑ์นี้ ให้แก้ปัญหาตามกฎบัตร แต่หากมีปัญหาเรื่อง การเมือง ความขัดแย้ง ดินแดน และความมั่นคง กฎบัตรอาเซียนได้ระบุให้ไปดู

สนธิสัญญาหนึ่งที่เรียกว่า สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation--TAC) (กระทรวงการต่างประเทศ, 2553)

ซึ่งสนธิสัญญานี้บอกว่า ทุกภาคีมีหน้าที่ที่จะช่วยเหลือที่เป็นไปได้ต่อคู่พิพาท แม้แต่เกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ อาเซียนมีสิทธิ์ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ เพราะต่างก็เป็นภาคีของสนธิสัญญานี้ แต่สิ่งที่น่ากังวล คือ อาเซียนแก้ปัญหาของตนเองไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องใด ๆ ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนมีปัญหาระหว่างกัน กรณีปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา กรณีปัญหาแนวชายแดนและชนกลุ่มน้อยระหว่างไทยและพม่า กรณีระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซียที่ยังพิพาทกันเรื่องสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสิทธิเหนือเกาะต่าง ๆ รวมถึงความขัดแย้งเรื่องหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาคมโลกให้ความสนใจเนื่องจากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับจีนได้หวั่น และมีสมาชิกอาเซียนหลายประเทศเป็นคู่กรณีร่วมกัน ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ของอาเซียนยังอยู่ในระดับต่ำมาก เนื่องจากแทบไม่สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมแม้แต่เรื่องเดียว

ประเด็นปัญหาเหล่านี้ถ้ายังปล่อยให้ เป็นประเด็นที่ค้างคาต่อไป ปัญหาเหล่านี้จะกระทบ กับความไว้วางใจ ความมั่นคง เสถียรภาพ ความร่วมมือ ความน่าเชื่อถือ และความเป็น เอกภาพของอาเซียน และการจะเป็นประชาคม อาเซียนในอนาคต

แม้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนหลาย ๆ ประเทศจะมีความขัดแย้งต่อกันบ้างไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ของชาติ ดินแดน วัฒนธรรม หรือทัศนคติระหว่างกัน แต่สิ่งหนึ่ง ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนไม่อาจปฏิเสธได้ คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างเป็นเพื่อนบ้าน ที่มีพรมแดนติดกัน อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกัน หรือมีความร่วมมือระหว่างกันไม่ทางใดก็ ทางหนึ่ง ดังนั้นการรักษาความสัมพันธ์อันดี ต่อกันจึงเป็นเรื่องจำเป็น

อาเซียนในฐานะที่เป็นองค์กรกลางซึ่ง มีประเทศในเอเชียอาคเนย์ทุกประเทศเป็น สมาชิกจึงควรมีหน้าที่และบทบาทในการเป็น แกนกลางที่จะประสานความเข้าใจ และ มีส่วนในการเข้ามาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ในกรณีพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรืออาจจะ เกิดขึ้นได้ในอนาคต เพื่อรักษาเสถียรภาพ

สันติภาพ และความสงบเรียบร้อยในภูมิภาค อาเซียน ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความไว้วางใจ ระหว่างกัน ซึ่งความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่าง ประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นมีความสำคัญ อย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ ระดับองค์กรส่วนภูมิภาคที่แน่นแฟ้นและ เข้มแข็งในระดับต่อไปไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจ หรือการเป็นพันธมิตรด้าน ความมั่นคงระหว่างกันซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถ เกิดขึ้นได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กระทรวงกลาโหม. (ม.ป.ป.). *ปราสาทเขาพระวิหาร*. ค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2554, จาก <http://www1.mod.go.th/heritage/nation/case/prawihan1.html>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2553). *แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน*. ค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2554, จาก www.mfa.go.th/asean/asean_web/media/Social_plan.pdf
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2505). *ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร*. ค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.pantown.com/board.php?id=20352&area=3&name=market1&topic=44&action=view>
- ธนาสฤษฎี สตะเวทิน. (2550). 40 ปีอาเซียน ลู่ทางในอนาคต. *กระแสาคนเญ่*, 4(45), 50.
- ประเทือง โพธิ์ชะออน. (2553). *ปฐมเหตุ... ปราสาทเขาพระวิหารไทย-กัมพูชา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอพี ครีเอทีฟ.
- ปราสาทพระวิหาร. (2552). สยามจดหมายเหตุ. ค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2554, จาก <http://www.siamarchives.com/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%>
- เพลิง ภูผา. (2542). *ไทยเสียเมืองในเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒*. กรุงเทพฯ: บางกอกบู๊ค.
- สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์. (2556). *ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ แฉลงสรูปสาระของคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร ยืนยันคำพิพากษาของศาลโลกไม่ได้มากกว่าคำพิพากษาเดิมเมื่อปี 2505*, ค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2556, จาก http://thainews.prd.go.th/centerweb/news/NewsDetail?NT01_NewsID= WNPOL5611110020030

- สีดา สอนศรี. (2552). *กัมพูชา การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ค.ศ. 1997-2006, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1997-2007)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ แดงโสภณ. (2554). *สรุปคำวินิจฉัยศาลโลก มติ 11-5 ให้สองฝ่ายถอนทหารจากพื้นที่พิพาท*. ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2554, จาก http://region4.prd.go.th/ewt_news.php?nid=4938&filename=felicitate
- เหตุการณ์ปะทะบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา. (2556) ค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2556, จาก http://www.baanjom_yut.com/library/preah_vihear_case/boundary_negotiations_and_thailand_cambodia_17.html